

Ilang Paliwanag Tungkol sa Tunguhin at Direksiyon ng Ekokritisismong Filipino

Alvin B. Yapan
Patnugot

Makikita sa mga artikulo sa kasalukuyang isyu ng *Katipunan* ang mga tunguhin at direksiyong tinatahak ng pag-aangkop ng ekokritisismo sa kalagayang Filipino. Kinikilala ng mga artikulo ang pagbuwag ng mga nakagawian nang hangganan ng bansa at estado, at paghawan ng landas sa pagtatatag ng mga bago, marami, at sari-saring sapot ng ugnayan, na siya na sigurong pinakanakahuhumaling na katangian ng ekokritisismo bilang isang balangkas teoriko. Sa ganitong pagsasakatangian ng ekokritisismo, madalas ipinalalabas kung paano nagiging hadlang para sa ipinaglalabang higit na malawak na komunidad global, ng mundo, ng Daigdig, ang mga hangganang pambansa; kung kaya, ipinakikitang nagiging biktima ang kalikasan sa mga hidwaang pang-sosyo-ekonomiko, at kultural na nagaganap sa antas pambansa. Maaalala dito kung paano nananawagan ang mga environmentalista na tumingin nang lampas pa sa mga nasyonal at kultural na hangganan upang kilalanin ang organismo ng planeta, ang sangkatauhan bilang isang espesye.

Bagamat sumasang-ayon ang mga artikulong nandito sa *Katipunan* sa ganitong tunguhin ng ekokritisismo, sabay din silang nagbibigay ng babala. Kung kaya, sabay na ipinakikita ng mga artikulo dito ang parehong galaw ng ekokritisismo na pagbubuwag ng mga nakagawian nang hangganan, at ang pag-usisa sa suliranin ng katarungang pangkalikasan. Nandito ang panganib ng pagpasok at pakikisangkot sa larang ng ekokritisismo dahil lamang nauuso at “napapanahon.” Hindi pagtalikod sa mga nabuksan nang kabatiran ng postkolonyalismo ang paglunsad sa ekokritisismo. Kung tutuusin pa nga, lalo lamang nagiging mahalaga ngayon ang pagpapalinaw ng mga usaping postkolonyal, na may pagkiling sa interes at ipinaglalaman ng mga dating kolonisadong bansa, at nananatiling nakapailalim sa mga neokolonyal na interes ng mauunlad na bansa. Kung kaya, sa halip, na pagbangan ang postkolonyal at ekokritikal, mababasa sa mga artikulo nina Jeffrey Santa Ana, at Rina Chua ang kanilang pagsasalikop. Sa artikulo ni

Santa Ana, matatagpuan natin ang pagpapakahulugan niya sa postkolonyal na ekokritisismo. Sa artikulo naman ni Chua, mababasa kung paano niya sinusuri ang eko-kosmopolitanismo, at tinutuligsa kung paano muling nakasentro sa mga kategoryang Kanluranin, at mga pagpapahalagang Euro-Americano, ang mga adbokasiyang pangkalikasan.

Kung idinidiin man ngayon ng ekokritisismo ang pag-alpas sa mga hangganan ng bansa-estado, kailangan nitong kilalanin ang pagkakatuntong nito sa kasaysayan ng kolonyalismo. Idinidiin halimbawa ng mga artikulong nandito kung paano hindi pa rin pinagbabayaran ng mga bansang kolonyal ang mga imperyal na kasalanan nila sa mga dating kolonisadong bansa na naghihikahos at naghahabol pa rin hanggang sa kasalukuyan na makasabay sa agos ng globalisasyon. Nasa puso nito ang pagsasalalay ng ekonomiya ng mauunlad na bansa sa pagsusunog ng uling at langis. Nandoon din ang parehong babala sa artikulo ni Epifanio San Juan, Jr. na hindi tingnan ang usapin ng katarungang pangkalikasan nang hiwalay sa katarungang pantao. Kung kaya, mababasa natin sa kanyang artikulo kung paano iniiuwi niya ang usaping pangkalikasan sa usapin pa rin ng banggaan ng mga uri, nang hindi na nabubulid sa antas ng mga indibidwal at lipunan, kundi umaalagwa sa antas ng mga bansa at mga estrukturang pang-ekonomiya. Magkakabit na suliraning pangkatarungan ang pagkalipol ng mga hayop at halaman, at ang patuloy na lumalaking agwat ng mayayaman at mahihirap. Binibitawan ang ganitong mga babala sa gitna ng kapangyarihan ng kapitalismo na lamunin nito pati ang diskursong binubuksan ng ekokritisismo sa loob ng sistema ng bentahan, at karumal-dumal na pagkakamal ng yaman, lalong-lalo na sa paggamit ng media at mga bagong sistemang pang-komunikasyon bilang mga sandata. Mababasa ang ganitong tunguhing ekokritikal sa artikulo ni Jason Telles kung paano dumadaan sa infantilisasyon at obhektipikasyon ang mga hayop sa mga programang pantelebisyon, kung kaya nagiging mahalaga ang pagsipat sa mga anyo ng kulturang popular.

Nagiging mahalaga para sa lahat ng mga artikulong nandito ang imahinasyon kung magtatangka man ang ekokritisismo na magharaya ng mga panibagong sapot ng ugnayan. Inilulugar ang kahulugan ng imahinasyon dito bilang katambis ng rasyonalismo ng agham na siyang naging pinakamakina ng diskursong Kanluranin. Sa ganitong pagpapahalaga sa kategorya ng imahinasyon, sentral sa mga papel na mababasa dito ang mga akdang pampanitikan bilang bukal ng mga malikhaing pagsusuri. Makikita sa mga artikulo dito ang kabuoang lawak at saklaw na inihahain ng panitikan para sa ekokritikal na pag-aaral. Hindi lamang mga kontemporaryong panitikan kundi bumabalik hanggang sa mga mito, alamat, kuwentong bayan at epiko, katulad ng mababasa sa mga artikulo nina Alvin Yapan at Isa Lacuna. Sabay na makikita dito ang mga pag-aaral sa mga panitikang pambata, katulad ng

artikulo ni EJ Bolata, at mga higit na kontemporaryong tula at maikling kuwento tungkol sa mga karanasan ng sakuna. Hindi nakakapagtakang sabay ngayong napagtutuonan ng pansin ang mga usaping pangkalikasan at ang pangangalaga rin sa karapatan ng mga katutubo sa pag-aari nila ng mga lupain.

Sa pagpapayaman ng kategorya ng imahinasyon, mapapansin sa mga artikulong nandito ang kahingiang bumalik sa mga kategoryang prekolonyal at premoderno. Ipinakikita dito kung paano isa sa mga mahalagang tinatahak ng ekokritisismo sa bansa ang muling pag-aalaala sa mga nakalimutan nang tradisyon ng katutubo. Hindi lamang pag-aalala ng mga ibinaon at itinatanggig kasaysayan ng karahasang kolonyal, kung hindi ang pag-aalaala rin ng katutubo kung paano dati silang nakipamuhay nang kaisa ng kalikasan, nang hindi humahantong ang kanilang pakikiugnayan dito sa pagturing sa materya at imahen ng kalikasan bilang kapital na mapagkakakitaan. Kung kaya, bukod sa pagiging malay sa isang sensibilidad na nakaugat sa lupa, binubuksan din ng mga pag-aaral dito ang isang sensibilidad na nakikiayon sa katubigan ng karagatan, bilang isa ngang arkipelago ang Pilipinas. Maipaliliwanag sa ganitong pamamaaran kung bakit may tendensiya ang mga artikulong nandito sa paggamit ng mga metodong pilolohiko; halimbawa, sa muling pag-uugat sa mga kategorya ng haraya, at ginhawa na mababasa naman sa artikulo ni Marc Lopez. Nagiging pinakalitaw na yata ang ganitong suliranin sa pagsasalin ng kategorya ng imahinasyon, gayong hindi umaakma ang pagsasapandiwa ng salitang “imagine” sa pagsasadiwa ng karanasang Filipino; dahil, ano nga ba ibig sabihin ng “pag-iimagine,” “nag-iimagine,” “imagine-in,” at iba pang paglalaping maaaring ikabit dito. Kung kaya, sa halip na imahinasyon, inihahain dito ng pagsasalin ang salitang “haraya.”

Isinalin ang apat na artikulong mababasa dito mula sa mga orihinal na nakasulat sa wikang Ingles. Kabilang dito ang mga artikulo nina Santa Ana, Yapan, Lacuna, at Chua. Kinikilala ng mga ganitong proyekto ng pagsasalin ang kabukasan sa mga ideang nalikhang lampas sa mga hangganang pambansa, sabay ding hinaharap ang pagtatanong sa kaangkupan ng mga nasabing idea sa mga tunay na buhay ng tao, hayop, halaman at ng mismong kalikasan. Nagiging mayaman ang ganitong mga diyalogo sa pagpapalitaw ng mga tanong ukol sa kaangkupan ng ekokritisismo sa loob ng isang wikang ang salitang “panahon” ay maaaring mangahulugang “oras,” “season,” at “weather.” Higit pang pagyayamanin ang ganitong obserbasyon sa panimulang isinulat ni Christian Jil Benitez, bilang katuwang na patnugot ng dyornal.

Maoobserbahan din ang pag-inog ng mga ekokritikal na pag-aaral na nandito sa karanasan ng sakuna at sa trauma na kakabit nito. Makikita sa mga artikulo dito kung paano nanganak ng mga publikasyon sa panitikan at mga akademikong pag-aaral ang karanasan natin ng Bagyong Yolanda.

Bagamat matatagpuan sa daanan ng bagyo at madalas dalawin ng lindol ang kapuluan ng Pilipinas, kakaiba at walang kaparis ang naranasan ng bansa sa paghagupit ng Bagyong Yolanda. Kung kaya, nangangailangan ang nasabing karanasan ng pagmumuni-muni at pagsisipat na sinusubok punan ng mga artikulong nandito. Napakalawak ng karanasan sa bagyo upang pag-usapan hindi lamang ang kakayahan ng pangangasiwa ng pamahalaan, at ang altruismo ng Kanluran sa pagpapadala ng tulong, kundi umaalagwa rin sa mga usapin ng pagpapakahulugan at persepsiyon, mula usapin ng estadistika hanggang usapin ng etika. Sa ganitong pamamaraan, maoobserbahan din dito ang pagtatagpo ng landas ng ekokritisismo at ng teorya ang affect katulad ng mababasa sa artikulo ni Lopez. Nagiging interdisiplinaryo at multidisiplinaryo ang anumang ekokritikal na pagbasa lalong-lalo na sa mga pag-aaral sa sakuna at trauma.

Nagtatapos ang dyornal sa dalawang sanaysay nina Chua at Paz Verdades Santos upang ipakita kung paano hindi dapat nagtatapos ang ekokritisismo sa mga gawaing pang-akademiko, tulad ng pagsusulat ng mga pag-aaral na nandito at paglilimbag. Kailangang dalhin ang pagsasateorya sa paglabas sa mga nakagawian nang mga buhay upang makisangkot sa pakikibaka at danasin ang mismong kalikasan sa paligid. Mula man sa karanasang diasporiko o sa lokalisadong karanasan, kailangan ang pakikisangkot sa mga aktuwal na kaso ng karahasang pangkalikasan. Nasa pakikisangkot lamang talagang mauunawaan ang salimuot ng diskursong binubuksan ng ekokritisismo. Dahil kung isinusulong ng ekokritisismo ang pagtuklas sa mga bagong pamamaraan at anyo ng pakikiugnay, matutuklasang nasa mga hugpungan at mga banggaan din minsan matatagpuan ang mga kontradiksiyon ng ating mga pinaniniwalaan at ipinaglalaman. Sa mga papel nina Chua at Santos, binabalikan nila ang mga aktuwal na kaso ng pagtagas ng lason ng minahan ng Marcopper Mining Corporation sa Marinduque kung saan iniuugat ni Chua ang alaala ng kanyang kabataan; at ang pagpuputol ng matatandang puno sa Lungsod Naga alang-alang lamang sa pagpapalapad ng daan na ikinakabit sa idea ng kaunlaran ng lokal na pamahalaan. Kung kaya, sa huli, nagiging isang etikal na gawain ang ekokritisismo sa pagpapataw nito ng responsabilidad sa mga balikat ng mambabasa na suriin ang sariling buhay, at makipamuhay nang malay na buhay ang santinakpan.